

KONFERENCJA

W dobie edukacji włączającej –
dziecko z niepełnosprawnością
w szkole ogólnodostępnej

Turość Kościelna

10.10.2019

Organizator

Patronat

**ORGANIZACJA PRACY Z UCZNIEM
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ
W SYSTEMIE EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ**

Małgorzata Bilewicz

Deklaracja lizbońska –

edukacja inkluzyjna z punktu widzenia młodzieży niepełnosprawnej

Dokument ten można sprowadzić do pięciu punktów:

- ▶ Opowiadamy się w sposób szczególny za tym, aby każdy człowiek mógł swobodnie decydować, do jakiej szkoły chce chodzić.
- ▶ Edukację inkluzyjną uważamy za najlepszą dla nas, ale muszą być spełnione warunki do jej realizacji.
- ▶ Dostrzegamy wiele zalet edukacji inkluzyjnej: zdobywamy więcej kompetencji społecznych, mamy szersze spektrum doświadczeń, uczymy się żyć w normalnym świecie, dążymy do znalezienia przyjaciół niepełnosprawnych i pełnosprawnych oraz do integrowania się z nimi.
- ▶ Edukacja inkluzyjna ze zindywidualizowanym, specjalistycznym wsparciem jest dla nas najlepszym przygotowaniem do studiów w szkole wyższej.
- ▶ Z edukacji inkluzyjnej korzystamy nie tylko my, ale i inni.

„Każdy ma prawo do nauki. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia. W tym celu tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów”

art. 70 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Kształcenie integracyjne	Edukacja włączająca
Wybrane szkoły (integracyjne)	Każda szkoła rejonowa
Klasy integracyjne	Zwykłe klasy szkolne
Indywidualne programy kształcenia	Wspólny, zindywidualizowany program
Odpowiedzialność pedagogów specjalnych za kształcenie uczniów niepełnosprawnych	Odpowiedzialność nauczyciela klasowego za kształcenie wszystkich uczniów
Stała pomoc specjalna dla uczniów niepełnosprawnych	Elastyczna pomoc specjalna dla nauczycieli i uczniów

Edukacja włączająca „obejmuje wszystkich uczniów, włącznie z tymi, którzy posiadają głęboką niepełnosprawność i zapewnia w sposób sprawiedliwy możliwość otrzymania skutecznej pomocy, włącznie z niezbędnymi środkami dodatkowymi i wsparciem oraz jest organizowana w klasach składających się z uczniów w tym samym wieku w szkole rejonowej, a jej celem jest przygotowanie wychowanków do produktywnego życia, jako pełnosprawnych członków społeczeństwa”.

Na liście umiejętności nauczyciela, niezbędnych do pracy w warunkach edukacji inkluzyjnej, jak podaje T. Zacharuk, powinny znaleźć się:

- umiejętność rozwiązywania problemów oraz oszacowania, jakich umiejętności potrzebuje uczeń,
- umiejętność wykorzystania indywidualnych zainteresowań dzieci oraz ich wewnętrznej motywacji do rozwijania potrzebnych umiejętności,
- umiejętność wyznaczania wysokich, ale alternatywnych oczekiwań odpowiednich dla uczniów,
- umiejętność stawiania odpowiednich oczekiwań każdemu uczniowi, bez względu na jego możliwości,
- umiejętność określenia, jak dostosować zadania do możliwości uczniów, jak zróżnicować poziom ćwiczeń w klasie, tak aby wszyscy uczniowie brali w nich udział. Ta umiejętność dotyczy nie tylko szkół podstawowych czy średnich, ale także wyższych uczelni. To oznacza więcej nauczania w formie aktywnej, a mniej w tradycyjnej (uczeń w ławce),
- umiejętność nauczania się cenięcia wszelkiego rodzaju umiejętności, jakie uczniowie wnoszą do klasy, nie tylko umiejętności naukowych. W ten sposób nauczyciel wyraźnie daje do zrozumienia, że w jego klasie ceni umiejętności, nawet jeśli nie stanowią one istotnej wartości dla całej szkoły,
- umiejętność zapewnienia sukcesu uczniom każdego dnia.

Zadania nauczyciela wspomagającego:

prowadzenie wspólnie z nauczycielem zajęć edukacyjnych oraz wspólnie z innymi nauczycielami i ze specjalistami realizowanie zintegrowanych działań i zajęć określonych w IPET;

- ▶ prowadzenie wspólnie z nauczycielem pracy wychowawczej z uczniem niepełnosprawnym,
- ▶ uczestniczenie, w miarę potrzeb, w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez nauczycieli oraz w zintegrowanych działaniach i zajęciach, określonych w IPET, realizowanych przez nauczycieli i specjalistów;
- ▶ udzielanie pomocy nauczycielom prowadzącym zajęcia edukacyjne oraz nauczycielom i specjalistom realizującym zintegrowane działania i zajęcia, określone w IPET, w doborze form i metod pracy z uczniem.

Zakres uczestnictwa nauczyciela wspomagającego w tych zadaniach określa dyrektor, uwzględniając indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia z niepełnosprawnością.

Myśląc rzetelnie o edukacji włączającej każdy nauczyciel musi dokonać oceny swoich kompetencji pedagogicznych i osobistych, określić poziom przygotowania do pracy z uczniem z określoną niepełnosprawnością i wynikające stąd potrzeby doskonalenia własnych umiejętności, uzyskania dodatkowych kwalifikacji. Musi świadomie zmierzyć się z obawami i ewentualnymi przekonaniem na temat pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami itp. Wymaga to szczególnej refleksji - traktowania ucznia ze specjalnymi potrzebami nie jako problemu, ale jako wyzwania. Nauczyciel musi być otwarty na poszukiwanie najskuteczniejszych metod pracy, rozwijać umiejętność pracy w zespole i korzystać z wiedzy innych nauczycieli i specjalistów, szukać nowatorskich rozwiązań.

„Ja lubię swoją pracę i daje mi ona satysfakcję, ale nie mogłabym pracować z uczniami niepełnosprawnymi.”

Trudności w uczeniu się i przyswajaniu wiedzy uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim:

- ▶ brak samodzielności, pomysłowości, inicjatywy i przemyślanego planu działania,
- ▶ trudności w zakresie analizy, syntezy, abstrahowania i wnioskowania,
- ▶ zaburzenia orientacji przestrzennej,
- ▶ niski poziom sprawności grafomotorycznej,
- ▶ niedorozwój uczuć wyższych (społecznych, moralnych, patriotycznych, estetycznych),
- ▶ większa niż u dzieci z normą intelektualną niestałość emocjonalna, impulsywność,
- ▶ nieadekwatna samoocena,
- ▶ gorsza samokontrola,
- ▶ mniejsze poczucie odpowiedzialności,
- ▶ trudności powiązania nowej wiedzy z wcześniej posiadaną,
- ▶ trudności w stosowaniu zdobytej wiedzy w konkretnym działaniu,
- ▶ zwolnione tempo pracy,
- ▶ zaniżona samoocena.

Ważnym aspektem jest tworzenie prawidłowych warunków edukacyjnych. Nauczyciel powinien dostosować metody i formy pracy z dzieckiem do jego możliwości, uwarunkowanych dysfunkcjami czy sytuacją społeczną.

Aleksander Kamiński: „Kiedy wędkarz idzie na ryby, to bierze taką przynętę, która pasuje rybie, a nie wędkarzowi.”

Wiąże się to z następującymi działaniami:

- dostosowaniem sposobu komunikowania się z uczniem (np. mówienie z odpowiednim natężeniem głosu, formułowanie wypowiedzi i pytań o prostej konstrukcji, powtarzanie pytań lub instrukcji, udzielanie dodatkowych wyjaśnień, naprowadzanie pytaniami pomocniczymi, zwracanie się wprost do ucznia);
- zachowaniem właściwego dystansu;
- wydłużeniem czasu pracy (np. w sytuacji odpytywania podczas zajęć, pracy klasowej, zajęć manualnych);
- zmianą form aktywności;
- dzieleniem materiału nauczania na mniejsze partie, zmniejszeniem liczby zadań do wykonania, zwiększeniem liczby ćwiczeń i powtórzeń materiału;
- częstym odwoływaniem się do konkretnego;

- stosowaniem metody pogłębowości – umożliwieniem poznawania wielozmysłowego;
- dostosowaniem liczby bodźców związanych z procesem nauczania (np. nie jest wskazane, aby uczeń miał wokół siebie zbyt wiele przedmiotów, nawet jeśli są to pomoce dydaktyczne);
- zastosowaniem dodatkowych środków dydaktycznych i środków technicznych;
- zapewnieniem uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi możliwości korzystania z nauki języków obcych na miarę jego potrzeb i możliwości;
- stosowaniem zróżnicowanych kart zadań do samodzielnego rozwiązania (rozdawane dzieciom powinny zawierać zadania o różnym stopniu trudności);
- powtarzaniem reguł obowiązujących w klasie oraz jasnym wyznaczeniem granic i egzekwowaniem ich przestrzegania.

Działania nauczyciela podczas zajęć lekcyjnych:

Umożliwianie pracy w małych grupach, korzystania ze wsparcia i kompetencji kolegów; unikanie rywalizacji, zapewnianie uczniowi bezpieczeństwa podczas pracy w grupie.

Wzmacnianie u ucznia poczucia własnej wartości w czasie zajęć w grupie i indywidualnych rozmów

Bardzo ważne jest budowanie motywacji, wyrabianie pozytywnego stosunku do wyzwań, które stawiamy przed dzieckiem ze specjalnymi potrzebami. Nauczyciel może to osiągnąć poprzez **aktywizowanie** (stwarzanie warunków dla samodzielnej inwencji dziecka, praca metodami aktywizującymi), **docenianie wysiłków** (zauważanie każdej próby rozwiązania zadania, choćby droga rozwiązania nie była najłatwiejsza lub nie zakończyła się sukcesem, np. Cieszę się, że próbowałeś sobie poradzić), **zachęcanie do podejmowania kolejnych prób** (np. Spróbuj jeszcze raz. Czasem trzeba wiele razy próbować zanim coś nam wyjdzie. Wierzę, że Ci się uda), **chwalenie** (docenianie tego, co uczeń umie i co udało mu się osiągnąć, a nie wytykanie błędów).

Łączenie treści kształcenia z najbliższym środowiskiem życia i wychowania, a także indywidualnym doświadczeniem, zwracanie uwagi na materiał, który ma charakter użytkowy i przygotowuje ucznia do lepszego funkcjonowania w życiu.

Wykorzystywanie zróżnicowanych form pracy – z dominantą wycieczek dydaktycznych, praktycznego działania, obserwacji. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną rozwijają się, gdy mogą doświadczać bezpośrednio kontaktu z otaczającym światem, z realnymi sytuacjami, z ludźmi – nie mogą poznawać rzeczywistości jedynie poprzez ilustracje, wykresy, mapy, filmy, słowa.

„Słyszę i zapominam. Widzę i pamiętam. Robię i rozumiem.”

Konfucjusz

Piramida zapamiętywania

Wykład.....	5%
Czytanie.....	10%
Metody audiowizualne.....	20%
Demonstracje.....	30%
Gry dyskusyjne.....	50%
Praktyka i działanie.....	70%
Natychmiastowe wykorzystanie wiedzy uczenie innych.....	90%

Kiedy uczeń będzie aktywny?

Kiedy będzie zachęcony.

Kiedy będzie zainteresowany.

Kiedy ma poczucie bezpieczeństwa.

Kiedy uwzględniamy jego potrzeby.

Kiedy ma poczucie sensu tego co robi.

Kiedy cel jest dla niego bliski.

Kiedy ma poczucie własnej wartości.

Kiedy odczuwa satysfakcję z tego co robi (wie, że zostało docenione).

Kiedy jego działaniu towarzyszą emocje.

Kiedy docenia się jego wkład pracy, a nie efekt.

Kiedy ma możliwość realizowania swoich pomysłów.

Aby rozpoznanie sił i ograniczeń dziecka było możliwe, konieczne jest zgromadzenie o nim rzetelnej wiedzy, z wykorzystaniem różnych źródeł:

- informacji i zaleceń zawartych w opinii/orzeczeniu – właściwe rozumienie zaleceń jest podstawą do prawidłowego organizowania procesu dydaktycznego;
- informacji przekazywanych przez rodziców – oni mają najpełniejszą wiedzę dotyczącą rozwoju dziecka (od okresu płodowego zaczynając, poprzez narodziny, proces ewentualnego leczenia czy rehabilitacji, znają przebieg jego rozwoju i funkcjonowania, możliwości, to co lubi a czego nie lubi, sposoby reagowania w różnych sytuacjach, itp.), potrzebnego oprotezowania, używanego sprzętu specjalistycznego oraz udogodnień potrzebnych w codziennym życiu;
- informacji specjalistów – cenna może być wiedza pochodząca zarówno od psychologa, pedagoga, w tym pedagoga specjalnego, logopedy, lekarza (pediatry bądź innego specjalisty), rehabilitanta, itp.;
- publikacji i szkoleń.

Dokładne poznanie dziecka umożliwia określenie jego rzeczywistych potrzeb i możliwości, a następnie sformułowanie zgodnych z nimi wymagań, równocześnie spójnych z obowiązującą podstawą programową. Nauczyciel powinien umieć rozpoznać specjalne potrzeby edukacyjne ucznia i na tej podstawie określić, czego może od niego wymagać, a czego nie.

W budowaniu edukacji włączającej należy świadomie przejść od zasady każdemu to samo do zasady każdemu to, co dla niego właściwe i potrzebne.